

Діяння Лантюрлю

Анрі Барбюс

Перекладачі: Іван Двюб та Елеонора Ржевуцька

В яскравому сонячному світлі показалася віддалік струнка силуетка першого верхівця. На трибунах, що рябіли розмаїтими уніформами, то тут, то там лунали окрики, зливаючись далі в тисячоголосий єдиний рев:

— Попереду Жантіль на Лантюрлю!.. Славно, Лантюрлю!

Направду, були то вони. Чудовий огир із молодим елегантним верхівцем, що красив його ще більше, вже завершував гони нестримним легким чвалом, тоді як його суперники здавалися ще маленькими хмарками аж ген на обрії. Перед урядовою трибуною верхівець ріako збив назад коня, і той, ставши дуба, завмер на мить, як із бронзи вилитий,— публіка аж нестямилася від довершеності його форм.

Перелюднені трибуни хвилювалися. Велике панство — чепурні пані в ясному вбранні, чепурні офіцери в темних уніформах, цивільні в непоказних костюмах, але всі голова в голову славнозвісності — всі вони оточили переможців. Навіть найвельможніші, найвродливіші жінки збуджено тупотіли ногами і простягали руки в рукавичках — Торкнулися лискучої з металевим відливом шиї Лантюрлю; їхні зори раз у раз спадали на трохи блідого, але всміхненого поручника.

З юрби сенаторів та всіляких радників — вони складали її осереддя,— сяючи золотим шитвом однострою, виступив генерал, привітав офіцера і, наднориваючись, висловив свій захват конем.

Відтак Лантюрлю поштиво повели з Марсового поля, де він здобув перемогу, до Військової школи, в його стайню, що стала нині знакомитою; коли кінь проходив крізь юрму роззяв, котрі витріщали на нього очі, нанастанно клацали фотоапаратами й нагороджували гучними оплесками, здавалось, ніби він тямить щось і збурений довколишніми згуками здоровлень... І хоча в нього ще злегка тремтіли ноги, груди були вкриті піною і в очах не вигасло шаленство змагання, кінь натужив м'язи і, ніби показуючи чудові лінії свого тіла, гарно вигнув шию.

І ось, живучи в дрімоті невиразних споминів, уривків тьманих образів та призабутих згуків, кінь, у дощату загороду замкнений, освітлений лише вузьким променем світла, що просмикувалося крізь трикутне ніконце, ще і ще раз наново перечував, як він напружує всю силу й побиває всіх. І поки його довгі зуби жували, десь у закамарку його простацького мозку жевріла думка про те, що він слухняно корився велінням і геройськи віддавав свою снагу, дарма що вхоркався, і на мить він відчув, саме відчув, що вчинив правильно.

Перемога легко далася Лантюрлю, хоча умови перегонів були дуже важкі. Останній відтинок — на цьому сходився багато хію — задовгий, хоча переможець зумів випередити учвал усіх своїх перебійців і вийти першим на східну доріжку.

Господар Лантюрлю, поручник, та його молода дружина були щасливі подвійно, бо

в ті дні вперше прозоре личко їхнього синочка Моріса, що знайшовся в один день з Лантюрлю — достеменно три роки тому,— зашарілося рум'янцем.

Відтак Лантюрлю вийшов переможцем ще раз — він виграв кубок центральних провінцій. Але цього разу йому довелося подолати більше 'труднощів' і витратити куди більше сили, щоб випередити Калі — молоду, ясно-сіру кобилу, власність пана де Сент-Олен.

Збігло два роки. І поручник мусив примиритися з тим, що кінь, дарма що породистий, уже не годен виступати в великих верхогонах. Його ім'я ще бриніло, завдяки перемогам у двох змаганнях, але самого коня почали забувати. Його передали до кавалерійського ескадрону, де він попав до простого вояка — пересічі серед соток інших. Його називали просто Тюрлю "Він рекордист!"—оголошував у перший рік ад'ютант здумілим рекрутам. "Він-бо рекорди ставив",— згадував хто-небудь за два роки, коли під час важкого переходу глеюватими дорогами кінь раптом починав басувати й поривався вперед.

Нарешті настав час, коли кінь, змінивши вже не одного господаря і стайню, попав під батіг візника. Ще дужий, дарма що розміняв перший десяток, він легко бігав сезон, другий...

Але старощі, ця неблаганна недуга, та вбогий по корм Даліся таки взнаки: йому важко було вже без упину працювати.

У колишньому переможцеві ще відчувалася іноді раса. Лантюрлю ставав раптом по-давньому жвавий, в ньому озивався голос крові, і це все додавало йому сили витримувати нескінченну крутанину по лабіринту паризьких вулиць. Тепер він мусив появляти неабияку силу волі та геройське завзяття, щоб доплуганитися до воріт своєї похмурої стайні, ніж колись, щоб доскакати свіжим піском до кінцевого стовпа або погарцювати перед урядовою трибуною.

Ніхто нині вже не цікавився його іменем. Навіть фурман не знав його. Лантюрлю більше не існувало.

А далі нескінченною низкою потяглися дні, що висилювали й занапащали його помалу, але так само певно, як і духопелики. Під шкурою, місцями стертою до крові, гостро випнулися ребра. Кінь розучився бігати; іноді він ще трюхикав, коли його раптом опадали колишнє завзяття та спортивний азарт, але потім розгублювався і ніяково тупцяв на одному місці.

Постійна праця в запрягу, побій за побоєм, блуканина без кінця плутаними вулицями доконали коня. В нього вже нічого не залишилося від колишньої витривалості, перебраної від предків, він уже не міг ганяти трюхом невтомно цілий день, як від нього вимагали, змагати страшливу втому, що сковувала все його тіло, і тепер йому ледве ставало сили дотягти якось до вечора. 4

Якось уранці його не запрягли, як звикле; прийшов якийсь чоловік, його новий пан, і'повів за собою, кинувши на прощання скализубам-конюхам:

— Ми ще змусимо його погарювати. Я з нього ще здеру свої грошики, повірте мені.

Коня запряжено в вагонетку, що котилася рейками, прокладеними від кар'єру.

Вагонетка рухалася легко, і праця спершу здалася Лантюрлю не така вже важка. Одначе вже від другої години йому відмовили ноги, тремтячі з напруги, викривлені, розбиті від безупинного тарування. Він зупинився знеможено між рейками, прикутий до маленької вагонетки, ніби врослої в землю. Зчинився страшенний крик. Кінь, увесь затрепетавши, зібрався на останній силі, очі його налилися кров'ю, і зрушив вагу, курчово перебираючи ногами кам'янистим схилом. Йому пощастило посунути вперед! Він проплуганив вагонетку ще кілька метрів — до ями, куди скидали каміння,— їй же право, то був справжній подвиг, що їх коли-небудь довелося доконати Лантюрлю в великі дні свого життя, осяяні сонцем слави. Це таки був видатний, але ніким не поцінований рекорд!

Одначе його найвище діяння було ще попереду. Через три дні він протягом кількох хвилин проявив правдиву велич. Хоча в ті хвили він нічого не двигав, нічого не віз, навпаки, його самого вів чоловік.

Сталося Так, що він не тільки не міг іти, але не годен був і зрушити з місця.

Тієї миті, коли він раптом зупинився як укопаний посеред бруку, сталася драматична зустріч, що про неї ніхто з дійовців і гадки не мав: вулицею випадково йшов офіцер з чотирма нашивками на рукаві, разом із рожевим вродливим хлопцем, але вони не впізнали Лантюрлю, так само як і кінь їх не впізнав.

Його голова куняла до землі, до тієї чорної безодні, що дарувала солодке забуття і що її кінь бачив своїми сліпаками. Вона помалу хилилась, улягаючи тягареві свого тіла, такому нині нестерпному — тягар той треба було будь-що перебороти, бо він тягнув її до землі і в землю.

— Н-но! Н-но! — волав лупій.

І тоді, слухаючись голоса одвічного пана, божистого веління людини, расова тварина нараз перейнялася знову войовничим завзяттям, лютою ненавистю до її перешкод і потребу подолати всі завади на дорозі до мети; вона вирвалася з нерухомості, з небуття: ступила крок, потім ще крок і пішла...

І коли вона, хитаючись, подалася вперед, в її жалюгідному мозкові, запакованому в череп, як у тісний склеп, зненацька спалахнув спомин про бурхливі оплески... І тоді сталося диво: величний, як статуя, що ожила, кінь якимсь дивом зібрався на вже знеможеній силі і, захоплений видовом нового життя, переступив поріг різниці.